

УМАЛИТЕЛНИ СЛОЖНИ ДУМИ С ПЪРВА СЪСТАВНА ЧАСТ *μικρο-* В НОВОГРЪЦКИ ЕЗИК И ТЕХНИТЕ СЪОТВЕТСТВИЯ В БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Димитрина Велкова

Abstract: The aim of this paper is to explore the morphological and semantic properties of the bound morpheme *mikro-* in Modern Greek and Bulgarian and its diminutive use. I indicate the ways of expressing diminutiveness (analytic, synthetic and the combination of the two methods). The issue of terminological variety is considered: there is a controversy concerning the nature of the bound elements and their status in derivational morphology. The categories of compound words with first element *mikro-* are specified as interpreted by Georgios Babiniotis. I point out the fact, that Greek has contributed a considerable number of international words of this type to multiple languages in the field of science and in particular in biology, botany, medicine, computer technologies and physics. These internationalisms have the same meaning and similar pronunciation and orthography. I examine the semantics, the formation of plural forms, the equivalence and the adaptation of loan Greek compound words with first component *mikro-* in Bulgarian language.

Keywords: diminutiveness, compound word, bound morpheme, prefixoid, confix, internationalisms, first component *micro-*

Умаляването в гръцки език е процес, който се характеризира с голямо морфологично богатство и разнообразие на умалителния смисъл. Умалителният смисъл (конкретен или преносен) изразява или малък по обем обект, който може да се отнася до размер, разстояние, степен на интензивност или обект на симпатия, нежно отношение, грижа, омаловажаване, пренебрежение, т.е. емоционално изказване. Бабиньотис разделя умалителните думи в две групи: *μικροϋτικᾶ* (*deminutiva*), които смаяват прототипната лексикална единица, намаляват нейната степен на интензивност и *υποκοριστικᾶ* (*hypocoristica*), изразяващи емоционално отношение (Μπαμπινιώτης 1969, 21-22).

От морфологична гледна точка процесът на умаляване в новогръцки език може да бъде осъществен аналитично (перифрастично) и синтетично (еднословно) чрез композиция и деривация. Съществува междинен вариант, умаляване от смесен тип, чиято употреба се дик-

тува от стилистични причини – комбинация между аналитичен и композиционен начин (μικρό χωμόδευτρο) и съчетаване на аналитичен и деривационен (μικροϋπλαλλήλιςκος). Най-старият начин за изразяване на умалителност е описателният, при който прибавяме друга дума (прилагателно, наречие, фраза с функция на епитет или наречие) със значение на смаляване (μικρή καρέκλα/ малък стол, τρώω λίγο/ ям малко, κοιμάμαι κοιμάτι/ спя малко, мъничко). Синтетичните начини за умаляване са два. Най-разпространеният метод за изразяване на умалителност в новогръцки и български език е деривационният, с прибавяне на умалителни суфикси. Вторият синтетичен начин за умаляване се осъществява чрез композиция – образуване на сложни думи, при които първата или втората съставна част функционира като умалителна морфема – под формата на представка или наставка. Композиционно умалени примери откриваме в научната проза от 4 в. пр.н.е. в Хипократовите творби и съчиненията на Аристотел, когато в научния език често срещани са композитуми с първа съставна част μίκρο- и по-рядко ακρο- (Μπλαμπινιώτης 1969, 30). Изразяването на умалителност чрез композиция се характеризира с голямо разнообразие на формите, които трудно бихме могли да открием в друг съвременен език.

В настоящата работа предмет на интерес представлява групата от лексикални единици в новогръцки език, които съдържат свързани морфологични елементи, произхождащи от старогръцки и латински език, които нямат автономно присъствие в речта. По-конкретно ще бъдат разгледани сложните думи с първи компонент елемента със старогръцки произход μίκρο-. Въпросните думи често се разглеждат като некомпозиционно оформени, тъй като не отговарят на традиционното определение (Вауер 2005, 105). Нужно условие за определянето на една дума като композитум е автономността на съставните ѝ части. Несамостоятелното присъствие на елементите на сложната дума, в комбинация със специфичната им функция в езика и често непредвидимото им взаимодействие със системата за образуване на думи, е довело до противоречиви схващания във връзка с морфологичния им статус.

Важна характерна черта на лексикалните единици, които съдържат елементи с класически произход, е фактът, че са представени в речниците на повечето европейски езици със сходна форма, зае-

майки голяма част от научната и техническата терминология. Поради тази причина въпросните лексеми често се характеризират и като „интернационализми“.

1. За природата на свързаните морфемии

В езиковедската литература мненията относно природата на гръцките и латинските елементи, които участват в словообразователния акт са разнообразни. Тези елементи „се разглеждат или като части на композитуми, или като афиксални форманти, което означава, че в лингвистиката все още няма единство в интерпретацията на съответните езикови факти“ (Балтова 2012, 44). Производните думи, които съдържат класически елемент от гръцки и латински език се определят с термина „неокласицизми“, които от гледна точка на словообразуването се определят като композитуми със свързан първи компонент, квазикомпозитуми, префиксоидни или префиксални деривати.

1.1. Свързаните морфемии, които заемат начално място в сложно образувана дума често се определят като **конфиксии** (συνφύματα). В новогръцки и български език такива елементи са πολυ-/ поли- или мулти-, ψευδο-/ псевдо- или квази-, αυτο-/ авто-, πρωτο-/ прото- или първо-, ημι-/ полу-, υδρο-/ хидро-, νεο-/ нео-, αντι-/ анти- или вице-, мини-, μικρο-/ микро-, μακρο-/ макро-, μονο-/ моно. Γιαννουλοπούλου (2000, 13, 17) ги характеризира като конфиксии – лексикални единици, които заемат междинно място между композицията и деривацията и се определят като морфемии, които обикновено се използват в специализираните научни речници, произхождат от старогръцки и латински език и не съвпадат с автономния корен на думата или когато съвпадат, смисълът им се различава от съответната свободна морфема. Според нейното определение, конфиксии са морфемии, които чрез речника, характерен за политиката, рекламата и предимно за печата навлизат в съвременния общ език, участвайки в образуването на неологизмии (Гιαννουλοπούλου 2000, 225–226).

1.2. Друго определение за свързаните елементи дава Fleischer (1969). Той ги определя като **афиксоидии** (Affixoide), които показват повишена продуктивност, намаляване на семантичната спецификация и свързване със съществуваща свободна основа. Първите две особености са характерни за афиксии, докато третата представлява свой-

ство на свободните морфеми. Аналогично от мястото на афиксоидите в морфологичната структура и от това дали имат общи характеристики с префиксите или суфиксите, те се делят на префиксоиди и суфиксоиди. Според Vooiј (2005, 117), тъй като границата между деривацията и композицията се размива, определянето на тези елементи като афиксоиди е удачно, независимо от това дали те могат да формират отделен клас.

1.3. Случаи на граматикализация

Свързаните елементи, които заемат междинно място между корените и афиксите, точно защото носят характеристики и на двете морфеми, се считат за случаи на граматикализация (Bauer 2005). Смесените свойства на тези елементи се дължат на постепенно изменение на характерните особености от независими морфеми в афикси – префикси или суфикси, аналогично от мястото, което заемат в морфологично композиционното образуване. По-конкретно, тези елементи се преместват от нивото на композицията, където функционират като независими лексеми, към нивото на деривационната афиксация и по-специално на префиксацията или суфиксацията. Употребата им в последно време се активизира и много често се заемат елементи от американски английски език. Те са особено продуктивни и се съчетават обикновено със съществителни – заемки (микрофίλμ).

Грамматикализацията е процес на езикова промяна. Според Heine (2003: 579) параметрите, които я определят са десемантизация (desemanticization), екстензия (extension) и конкретно разширяване на прагматологичната употреба, декатегоризация (decategorialization), т.е. отсъствие на морфосинтактични свойства, както и ерозия (erosion), т.е. фонетична редукция. Процесите на граматикализация, които се намират в развитие водят до наличието на междинни структури, които в конкретния случай се поставят в границите на композицията и деривацията, както твърди Vooiј (2005: 117). С понятието граматикализация се свързва и понятието морфологизация, т.е. граматичната промяна в рамките на морфологията. Във връзка с морфологизацията Hopper и Traugott твърдят, че свързаните елементи произлизат от независими лексикални единици. (Hopper, Traugott 1993, 135)

Като случай на граматикализация се разглежда лявостоящият елемент микро-в една конструкция. Като показател за това Γιαννουλοπούλου (2000, 2005) изтъква семантичното отклонение

от първоначалното значение като твърди, че става въпрос за процес на граматикализация в начален етап (μικροσυσκευή – малко устройство, малък уред, джаджа – терминът се използва предимно в областта на електрониката и новите технологии).

Важен аргумент в полза на твърдението, че тези елементи се намират в етап на граматикализация дава Ράλλη (2005: 169), като подкрепя тезата, че наличието на -ο- във вътрешността на структурата не представлява вече свързващ елемент, а част от първия компонент на конструкцията (μικρο-επιχείρηση). Става въпрос за случай на сливане (fusion) на независим елемент към левия компонент на структурата. Мурдаров (2008) причислява сложните съществителни имена, в които подчинената основа (обикновено чужда по произход) е съкратена и се свързва с основната без съединителна гласна. Тези съществителни образуват отделна група, в която влизат сложните думи с първа съставна част микро- (наред с мини-, авто-, еко-, теле- и др.).

1.4. Префиксация

Amiot (2005) определя префиксацията като процес на езикова промяна, при който една лексема придобива свойства на префикс. Наблюдават се следните характеристики: фонологична промяна (обикновено редукция), семантична промяна и морфологична промяна, която се състои в декатегоризация, разширяване на съвместимостта с различни основи и повишаване на продуктивността. Процесът на префиксация не налага прилагането на всички тези критерии. Анастасиади – Симеониди отбелязва, че фонологичната промяна не е задължителна. За осъществяването на процеса се изисква поне разширяването на съвместимостта на елемента с различни основи, както и повишаването на продуктивността, което представлява характерна черта за префиксите (Αναστασιάδη – Συμεωνίδη 2001: 79).

Префиксацията в българския език не е достатъчно изследвана (Грамматика 1983, Радева 1991). При някои производни имена е трудно да определим словообразователния начин (префиксация или композиция), с който те са образувани. Радева (1991: 68) разглежда префиксите като форманти, които модифицират лексикалното значение на произвеждащата дума, запазвайки нейното категориално (граматично) значение. Префиксът се прибавя към цялата лексема (а не към основата) и така производната основа съвпада с произвеждащата

дума. Образованите с **префиксални морфем**и (микро-, мини-, макро-, мега-, супер-, ултра-) имена се определят като префиксални деривати или композитуми. Компонентите се причисляват или към префиксите или към първите съставни части на сложни думи. Много често тези елементи се характеризират като **префиксоиди** (препозитивни афиксоиди). Определят се като морфем, които по функция и значение показват общи черти с префиксите и са на път да се превърнат в такива. Префиксоидите нямат предметно значение и изразяват отношения (в конкретния случай – оценка, количество, йерархия, параметри) и качествено или количествено променят значението на изходните думи. В новогръцки език префиксите, които най-често се употребяват в словообразуването са думи, които в старогръцки са били предлози, много от които вече не съществуват в новия език като независими (Holton, Mackridge, Φιλιλπάκη – Warburton 2000, 181). Бабиньотис определя тези елементи като лексикални префикси (λεξικά προθήματα) (Μπαμπινιώτης 2002, 713).

2. Категории сложни думи с първа съставна част *μικρο-*

В съвременния гръцки език композитумите, които изразяват умалително значение съдържат умалителни морфем, образувани от прилагателно или съществително име, наречие или глагол. От семантична гледна точка те се разделят на две групи: а) сложни думи с първично заложенa смаляваща функция (πρωτογενή σύνθετα) – към тях спадат композитуми с първа съставна част *μικρο-*, (ο)λιγο, *μινυ-* и б) сложни думи, придобили умалителен смисъл след семантично развитие (υστερογενή σύνθετα) – композитуми с първи елемент *ακρο-*, *μωρο-*, *χαμο-*, *ψιλο-*, *κουτσο-*, *ψευδο-* (Μπαμπινιώτης 1969, 66).

Сложните думи с първа съставна част *μικρο-* в новогръцки език са повече от 300, без да е възможно точното определяне на броя им. Повечето от тях се причисляват към категорията на притежателните композитуми (κτητικά σύνθετα). По-малък е броят на обективните композитуми (αντικειμενικά σύνθετα) и най-рядко се срещат сложни думи от категорията на определителните композитуми (προσδιοριστικά σύνθετα) (Μπαμπινιώτης 1969, 84).

При **притежателните умалителни композитуми** умалителният смисъл или е първично заложен, или се декларира чрез присъст-

вието на *μικρός*, подчинява се на семантичната връзка на притежанието, която е основна в сложните думи от този вид. Не трябва да се пренебрегва фактът, че тук говорим за композитуми с умалителна стойност и функция, които от една страна можем да сравним с други антонимни сложни думи или такива с различна семантична степен (*μικρόσωμος – μεγάλοςωμος*), от друга страна да направим сравнение с други средства за изразяване на умалителност (То *φυτό είναι μικρόφυλλο – έχει μικρά φύλλα/ έχει φυλλάρια*). Категорията на притежателните композитуми улеснява научното изказване и създаването на термини, особено в областта на физиката, медицината, физиогномиката, ботаниката и зоологията (за характеризиране на хора, растения и животни): *μικρόκαρπος* (за растения – който има малки плодове), *μικροκέφαλος* (който има малка глава; който страда от микроцефалия), *μικροπτέρυξ* (който има малки крила; род ципокрили насекоми), *μικρόσπορος* (който има малки семена; гъбички, които причиняват кожни инфекции).

Определителните композитуми се употребяват активно в терминообразуването на много нови науки и техните специализирани подразделения (*μικροχρονόμετρο – микрохронометър, микроοργανισμός – микроорганизъм, μικροκράτη – микродържави, μικρόμ – микроом, μικροδευτερόλεπτο – микросекунда*). Постоянно се създават нови определителни композитуми, които имат чисто смалителен смисъл без да е налице емоционална умалителна окраска.

Обективните композитуми са малко на брой, въпреки многообразието от връзки, които изразяват (*μικροτόνηρος – дребен мошеник, който хитрува на дребно*) (Μπαμπινιώτης 1969, 86).

3. Семантична функция на композитумите с първа съставна част *μικρο-*

В български и гръцки език препозитивната морфема *μικρο-/μикро-* показва голяма активност при образуването на думи, като се прибавя към изходни съществителни както от чужд, така и от домашен произход. Компонентът се отнася към формантите с квантитативно-квалификационно значение (Аврамова 2003, 51), придават на съществителното, с което се свързват признака ‘деминутивност’ и се употребява с различни лексикални значения: ‘твърде малък’

(микрокосмос/ μικρόκοσμος, микроорганизъм/ μικροοργανισμός); ‘една милионна част от основната мерна единица’ (микроампер/ микроαμπέρ, микрометър/ μικρόμετρο); ‘устройство за изследване на твърде малки величини’ (микровезни/ μικροζυός, микроскоп/ μικροσκόπιо). Този вид конструкции се срещат предимно в научната и специализираната литература (микрокредит/ μικρολίστωση). Елементът микро- в български език се присъединява към съществителни, които нямат форма за умяляване, изразяват количествена функция и не придават емоционална оцветеност на изходните съществителни.

Характерна особеност за съвременното словообразуване е засилването на продуктивността на словообразователния елемент микро- (наред с мини-, мега-, мулти-, супер-, ултра-, хипер-, топ- и др.) при образуването на съществителни и прилагателни имена. Създават се редица лексикални неологизми (микрокредит, микро-реклама, микрофинансиране, микрочип), характерни за новата действителност. При образуване на нови термини в научната литература се използва методът на заимстване (пълно – *микросистема/ μικροσύστημα* или частично – *микрoпредприятие/ μικροεπιχείρηση*). Тези термини се причисляват към интернационализмите, тъй като са разпространени в много езици. Интерес представляват заемките *микроядрен/ микронуклеарен*, които имат еднаква семантична функция. Терминът *микроядрен* се използва в атомната физика, информатиката и генетиката (микроядрен заряд, микроядрен реактор, микроядрен взрив, микроядрена технология, микроядрена архитектура, микроядрен тест). Лексикалната единица е частично заета с първа съставна част елементът с гръцки произход микро- и втори компонент дума от домашен произход. Терминът *микронуклеарен* се използва главно в генетиката (микронуклеарен тест – тест, който се прилага за откриване на хромозомни аномалии). Втората съставна част на думата е заета от латински език *nucleus* (ядка/ядро) и се използва масово в международната научна терминология. Заслужава да се отбележи, че в немски език наред с *Micronucleus* се използва и лексемата *Kleinkern*. Лексикалната единица е образувана чрез калкиране – дословен превод на елементите. В немски език, паралелно с много термини с първи компонент *Mikro-*, съществуват научни термини с първа съставна част *Klein-*, образувани чрез дословен превод на елементите в сложната дума (калкиране) или описателно (бот.

Kleinschmetterlinge = Mikrolepidoptera – разред летящи насекоми, пеперуди; мед. Kleinsporenflechte = Mikrosporie – микроспория, заразна гъбична болест; геогр. Kleinklima = Mikroklima – микроклимат; мед. Kleinwuchs = Mikrosomie – микросомия). Тази тенденция датира от времето на Хитлер, който има отрицателно отношение към навлизането на чужди елементи в немския език с цел запазване на неговата чистота.

Най-голям брой умалителни композитуми в гръцкия език съставлява групата на сложните думи с първа съставна част микро. Свойството им да образуват научни термини обслужва не само гръцката, но и международната научна терминология. Тяхното масово разпространение се дължи също и на факта, че имат способността за създаване на т.нар. моментни образувания (επ' ευκαιρία σύνθετα) с умалителната морфема *μικρο-* (*μικροϋπηρεσίες* – малки услуги, *μικροαγροτεμάχια* – малки парцели, *μικροεργασίες* – дребни, незначителни дейности, *μικροεγκαταστάσεις* – микроинсталации) – феномен, който е характерен за по-разпространената форма за умявяване чрез образуване на умалителни структури със суфикси, което също често се осъществява okazjiонално за нуждите на конкретната речева ситуация (*πειραγματάκι* – дразнене, закачка + умалит. суфикс, *πορισματάκι* – резултат, последица, извод, заключение + умалит. суфикс, *πληροφοριούλλα* – информация + умалит. суфикс). Броят на създадените по този начин сложни думи е впечатляващ, но включването им в речници се осъществява трудно (Μπαμπινιώτης 1969: 88).

В новогръцкия език свързаната несамостоятелна морфема като първа съставна част в сложно образувана дума произхожда от прилагателното име *μικρός* (малък, незначителен, кратък, дребен) и се среща в две форми: *μικρο-* (преди съгласна: *μικρο-ψυχία*) и *μικρ-* (преди гласна: *μικρ-έμλος*). В много неологизми обаче елементът *μικρο-* участва в композиционно съставената дума и преди гласна: *μικροηλεκτρονική*, *μικροάνάλυση*, *μικροέξοδο*.

Морфемата *μικρο-* може да изразява различни семантични стойности. На първо място показва, че това, което изразява втората съставна част на композитума е:

– малко по размери: *μικρομύτης* (който има малък нос), *μικροπρόσωπος* (който има малко лице), *μικρόσωμος* (който е с малки размери на тялото), *μικρογράμματος* (само в израза *μικρογράμματα*

γραφή – писане само с малки букви), μικροαντίγραφο (фотокопие на документ с много малки размери);

– е на млада, ранна възраст: μικρανεψιός (малък племенник), μικρομάνα (млада майка); в сложни глаголи μικροδείχνω (изглеждам на по-малка възраст отколкото съм в действителност, младея), μικροπαντρεύομαι (женя се на млада възраст).

В сложни съществителни имена елементът микро- показва наличието в малък мащаб на характеристики, които изразява втората съставна част на композитума: μικροαπατεώνας (измамник, мошеник на дребно), μικροεπαγγελματίας (търговец на дребно, знаятчия), μικροιδιοκτήτης (собственик на малък имот, дребен собственик), μικροκτηματίας (дробен земеделски собственик), μικροπωλήτης (дробен търговец, продавач на дребно).

В сложни прилагателни имена морфемата микро- декларира, че определящата част се отличава с наличието в малка степен на елементите, които включва втората съставна част на композитума: μικρόμυαλος (слабоумен, ограничен, тесногърд), μικροπρεπής (древнав, низък, подъл), μικρόψυχος (древнав; малодушен). Значението на тези думи е с негативен отънък.

Свързаната морфема микро- показва, че това, което изразява втората съставна част в сложната дума е малко, незначително: μικροδίενηξη (малък спор, малък конфликт), μικροδώρο (малък, дребен подарък), μικροέξοδο (обикн. в мн. ч. дребни, малки разходи), μικρολεπτομέρεια (малка подробност), μικροαπόλαυση (обикн. в мн. ч. μικροαπολαύσεις – малки удоволствия), μικροενόχληση (дречно притеснение), μικροδιαφορά (малка, минимална разлика), μικροσυμφέροντα (само в мн. ч. дребни, незначителни интереси), μικροπταίσμα (малък грях, незначително прегрешение).

3.1. Образуване на научни термини

Композитуми с първа съставна част микро- са често срещани в различни области на науката:

а) в областта на техниката – със значение за много малък размер на това, което изразява вторият компонент на сложната дума: μικροηλεκτρονική (микроелектроника), μικροκυματοθεραπεία (микровълнова терапия), μικροτσίπ (микрочип), μικροβαρόμετρο (микробарометър), μικροεπεξεργαστής (микропроцесор).

б) в областта на медицината – със значение за аномалия, патологично състояние, при което се наблюдава развитие на частта на тялото, която назовава вторият компонент, в по-малки размери от това, което се счита за нормално или обичайно: *μικροεγκεφαλία* (микроцефалия), *μικρογλωσσία* (микроглосия), *μικροοφθαλμία* (микрофталмия), *μικροδακτυλία* (микродактилия).

в) в областта на генетиката и микробиологията – за назоваване на изключително малки, микроскопични организми, видими само с подходяща апаратура: *μικρόβιο* (микроб), *μικροοργανισμός* (микроорганизъм).

г) във физиката – сложни думи от този тип назовават единица за измерване на физична величина, която е равна на една милионна част от единицата, която назовава втората съставна част: *μικροβόλτ* (микроволт), *μικρογραμμάριο* (микрограм), *μικροώμ* (микроом), *μικροαμπέρ* (микроампер). Вторият компонент на тези композитуми често е лексема, която не се е адаптирала в склонителната система на новогръцкия език. С композитум от същия тип се назовава устройството за измерване на съответните величини: *μικροβολτόμετρο* (микроволтметър), *μικροωμόμετρο* (микроомметър).

Сложни умалителни думи с първа съставна част микро-, които обслужват терминологията на научния език се срещат в много индоевропейски езици. Те биват два типа – същински и хибридни. Втората съставна част на същинските композитуми са образувани от дума от гръцки произход: англ. *micro-score*, нем. *Micro-analyse*, фр. *micro-organisme*. Хибридните сложни думи нямат гръцка дума като втори компонент на конструкцията: англ. *micro-reaction*, нем. *Micro-kultur*, фр. *Micro-balance*.

4. Образуване на форми за множествено число при сложни думи с първа съставна част микро-

Голям брой от сложните думи с първа съставна част *μίχρο*-се употребяват предимно в множествено число. Става въпрос за съществителни имена, които изразяват абстрактни действия и възприятия: *μικροδιαφορές* (малки различия), *μικροανησυχίες* (малки безпокойства), *μικροζητήματα* (маловажни въпроси), *μικροϊδιотροπίες* (малки капризи, прищевки), *μικροσυμπλοκές* (малки пререкания, леки сблъсъци), *μικροποσότητες* (малки,

незначителни количества). Употребата на множествено число е свързана с емоционална обвързаност. Чрез формата за множественост се постига субективно отношение на изказването, за разлика от типичната, обективната позиция, която се изразява с аналитичното умаляване (μικρές διαφορές, μικρές συμπλοκές). Декларира се симпатия или антипатия, благоразположение или неблагоприятност, враждебност, подкрепа или противопоставяне: μικροζητήματα (маловажни въпроси, незначителни проблеми, за които не си заслужава да става въпрос), μικροσκάνδαλα (малки, маловажни скандали, пререкания), μικροφιλοδοξίες (дребни амбиции). Единственото число стилистично декларира смисъл, който изразява определеност, точност, конкретност. Чрез употреба на формата за множествено число в конкретния случай се заявява емоционално отношение и субективна оценка.

Обобщавайки, както аналитичното (с μικρός), така и композиционното умаляване (с μικρο-) изразяват:

1. смаляване или смекчаване, намаляване по отношение на размер, количество, възраст или време. Умаляването се отнася към обекта (обективно умаляване).

2. умаляване с емоционална окраска, което изразява: а) положително отношение (meliorativ): обич, грижа, симпатия; б) отрицателно отношение (reiorativ): омаловажаване, подценяване, пренебрежение, ирония. Умаляването се отнася към субекта (субективно умаляване) (Μπαμπινιώτης 1969: 89). Разграничаването на тези две основни семантични форми при композиционно умаляване с първа съставна част μικρο- понякога е трудно, тъй като значенията, които изразяват композитумите много често се преплитат:

- μικρομάγαζο – 1. (обективно отношение) ‘малък магазин’ (μικρό κατάστημα) ≠ ‘голям магазин’ (μεγάλο κατάστημα)
2. (субективно отношение) а) ‘симпатично, любимо магазинче’ (συμπληθητικό, αγαπημένο κατάστημα) ≠ ‘безличен магазин, с недобро обслужване’ (αδιάφορο, μη εξυπηρετικό κατάστημα); б) ‘нищожен, маловажен магазин’ (τιποτένιο, άσημο κατάστημα) ≠ ‘важен, изключителен магазин’ (σημαντικό, εξαιρετικό κατάστημα)

5. Съответствия и адаптация на заетите от гръцки език композитуми с първа съставна част *μικρο-* в български език

В много от индоевропейските езици съществуват голям брой термини с първа съставна част *μικρο-*. За тях са характерни две неразривно свързани тенденции: тенденция към интернационализация (заемането и установяването на интернационализми) и тенденция към национализация (адаптиране на интернационализмите към националната специфика на езика приемник, при което придобиват специфичен облик в съответствие с неговите фонетични, морфологични и словообразователни особености). Конкретно, при сравнение на интернационалните лексикални единици с първа съставна част *μικρο-* в български език наблюдаваме следните особености:

А) Една част от тях напълно съответстват във формален план на изходните единици в гръцки език (различията, които се наблюдават са обусловени от графичната и фонетичната им адаптация в нашия език). Много от тези интернационални думи са от областта на биологията и медицината: *μικροοργανισμός*/ микроорганизъм, *μικροανάλυση*/ микроанализ, *μικροβιολογία*/ микробиология, *μικροσκόπιο*/ микроскоп, *μικροφθαλμία*/ микрофталмия, *μικροκεφαλία*/ микроцефалия, *μικροκαρδία*/ микрокардия.

Б) При друга част от изследваните интернационални термини се наблюдава сходство с изходните единици само по отношение на свързаната морфема *μικρο-/μικρο-*, като във втората част на думата имаме дума с домашен произход. Тези термини са калкирани от английски език и са хибридни сложни думи: *μικροδομή*/ микроструктура (англ. *microstructure*), *μικροεπεξεργαστής*/ микропроцесор (англ. *microprocessor*), *μικροκύματα*/ микровълни (англ. *microwave*).

В) Трета група от разглежданите сложни думи не се причисляват към интернационализмите и формата им в български език показва сходство с гръцки само по отношение на основата. При тях свързаната морфема *μικρο-* в гръцки език се предава на български:

а) с друга свързана морфема ‘мало-’, като значението им по-скоро изразява пренебрежение, отколкото умяване: *μικρόθυμος*, *μικρόψυχος*/ малодушен, *μικρόμυαλος*, *μικρόνους*/ малоумен; ограничен.

б) описателно с прилагателните имена ‘дребен’, ‘незначителен’, ‘маловажен’, ‘малък’, ‘лек’ или с наречieto ‘на дребно’:

μικροαλάτη/ дребна измама, измама на дребно; μικροατύχημα/ малко, леко произшествие, дребна злополука; μικροκαβγάς/ дребна, незначителна кавга; μικροαστός/ дребен буржоа; μικροελεπτομέρεια/ незначителна, маловажна подробност.

Много свързани елементи от гръцки и латински произход проявяват особено голяма активност в съвременното словообразуване (био-, еко-, псевдо-, арт-, нео-). Те се отличават с голяма производителност в създаването на нови понятия от различни области на общественения живот. В съвременното словотворчество тези класически съставни части имат нова функция и придобиват ново съдържание. За разлика от елемента микро-, който е запазил своя характер, много от класическите словообразователни елементи са променили своето значение в новите лексикални единици (βίος ‘живот’, οίκος ‘къща’).

БИБЛИОГРАФИЯ

1. **Аврамова 2002:** Цв. Аврамова. Словообразователни тенденции при съществителните имена в българския и чешкия език в края на XX век. София, 2002.
2. **Балтова 2012:** Ю. Балтова. За така наречените „неокласицизми“ като ресурс в съвременното словообразуване. – В: Творба речи и ъени ресурси у словенским језицима, 2012, Београд, с. 43–51
3. **Граматика 1983:** Граматика на съвременния български книжовен език. Т. 2. Морфология. София, 1983.
4. **Радева 1991:** В. Радева. Словообразуването в българския книжовен език. София, 1991.
5. **Мурдаров 2008:** Вл. Мурдаров. За правописа на новите сложни думи и съставни наименования. – В: Български език и литература (електронна версия), 2008, № 1/ Електронно списание LiterNet, 20.04.2008, № 4 (101).
6. **Amiot 2005:** D. Amiot. Between compounding and derivation: Elements of word-formation corresponding to prepositions. In: W. Dressler, D. Kastovsky, O. Pfeiffer & F. Rainer. Morphology and its Demarcations, Amsterdam, Philadelphia, 183–195.
7. **Bauer 2005:** L. Bauer. The Borderline between Derivation and Compounding. In: W. Dressler, D. Kastovsky, O. Pfeiffer & F. Rainer. Morphology and Its Demarcations. Amsterdam, 2005, 97–108.
8. **Booij 2005:** G. Booij. Compounding and Derivation: Evidence for Construction Morphology. In: W. Dressler, D. Kastovsky, O. Pfeiffer & F. Rainer. Morphology and its Demarcations, Amsterdam, 2005, 109–132.

9. **Fleischer 1969:** W. Fleischer. Wortbildung der Deutschen Gegenwartssprache. Leipzig, 1969.

10. **Heine 2003:** B. Heine. Grammaticalization. In: B.D. Joseph & R. D. Janda. The Handbook of Historical Linguistics, Oxford, 2003, 575–601.

11. **Hopper, Traugott: 2003.** P. J. Hopper, E. C. Traugott. Grammaticalization. Cambridge, 2003.

12. Holton, Mackridge, Φιλιππάκη – Warburton 2000: D. Holton, P. Mackridge, E. Φιλιππάκη – Warburton. Γραμματική της ελληνικής γλώσσας. Αθήνα, 2000.

13. **Αναστασιάδη – Συμεωνόδη 2008:** Α. Αναστασιάδη – Συμεωνόδη. Το μόρφημα θεο- στην Ελληνική. Στο: Α. Μπζερ, Α. Μπακάκου – Ορφανού, Χ. Χαραλαμπάκης & Δ. Χειλά – Μαρκοπούλου (εκδ.). Γλώσσας χάριν. Τόμος αφιερωμένος από τον Τομέα Γλωσσολογίας στον Καθηγητή Γεωργίου Μπαμπινιώτη. Αθήνα, 2008, 99–113.

14. **Αναστασιάδη – Συμεωνόδη 2001:** Α. Αναστασιάδη – Συμεωνόδη. Το στοιχείο -ωδης στην Ελληνική. Μια περίπτωση γραμματικοποίησης. Στο: Γ. Αγγουράκη, Α. Αρβανίτη, Δ. Γούτσος, J. Davy, Μ. Καρυολαίμου, Α. Παναγιώτου, Α. Παπαπαύλου, Π. Παύλου & Α. Ρούσου (εκδ.). Πρακτικά του 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας. Θεσσαλονίκη, 2001, 71–86.

15. **Γιαννουλοπούλου 2000:** Γ. Γιαννουλοπούλου. Μορφοσημασιολογική σύγκριση παραθημάτων και συμφυμάτων στα νέα ελληνικά και τα ιταλικά. Θεσσαλονίκη, 2000.

16. **Γιαννουλοπούλου 2005:** Γ. Γιαννουλοπούλου. Μορφήματα στα όρια ανάμεσα στην παραγωγή και τη σύνθεση: η περίπτωση των θεο-ψίλο- και φέρνω. Στο: Πρακτικά 6^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, том. I. Ρέθυμνο, 2005, 121–128.

17. **Κλαίρης, Μπαμπινιώτης 2005:** Χρ. Κλαίρης, Γεώργιος Μπαμπινιώτης. Γραμματική της νέας ελληνικής – Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή. Αθήνα, 2005.

18. **Ράλλη 2005:** Α. Ράλλη. Μορφολογία. Αθήνα, 2005.

19. **Μπαμπινιώτης 1969:** Γ. Μπαμπινιώτης. Ο δια συνθέσεως υποκορισμός εις την Ελληνικήν. Αθήνα, 1969.